

Wstęp

Czytelnikowi, który rzuci okiem na tak sformułowany tytuł książki, nasuną się niewątpliwie pytania dotyczące **rodzaju** prezentowanych w niej wykładów, **odbiorców**, dla których były (i są) przeznaczone, a także **czasu**, **miejsca** i **okoliczności**, w jakich je wygłaszano.

Gdy chodzi o **rodzaj**, to jednemu z nich, to jest wykładowi **inauguracyjnym**, poświęcona została pierwsza część tej książki. Zawiera ona wykłady wygłaszane w różnych krajowych uczelniach wyższych, poczynając od roku 1972, kiedy to prezentowałem taki właśnie wykład na Uniwersytecie Warszawskim, a kończąc na roku 2010, gdy podobnym wykładem otwierałem nowy rok akademicki w Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu.

Odbiorcami tych wykładów byli profesorowie, studenci i goście zaproszeni na inauguracyjne uroczystości, a **czas** ich prezentacji przypadał z reguły – zgodnie z respektowaną u nas od dawna tradycją – na ostatnie dni września lub pierwsze dni października każdego nowego roku akademickiego.

Drugim rodzajem zamieszczonych w tej książce wykładów są mniej lub bardziej obszerne wypowiedzi przedstawiane na różnego rodzaju krajowych kongresach, zjazdach oraz uroczystych obchodach ważniejszych wydarzeń naukowych, historycznych itp. Te **krajowe** – jak je nazwałem – **wykłady** (a trafiały się również wśród nich krótsze lub dłuższe **odczyty** – zamieszczam w drugiej części niniejszej publikacji. Wygłaszałem je w okresie ostatniego półwiecza, tzn. po roku 1960, a ich odbiorcami byli zarówno profesjonalni przedstawiciele nauk o wychowaniu, jak i politycy oświatowi oraz nauczyciele.

Trzeci wreszcie rodzaj prezentowanych tutaj materiałów stanowią wypowiedzi – nazwane przeze mnie **zagranicznymi** – które wygłaszałem w różnych krajach lub w Polsce podczas spotkań z zagranicznymi pedagogami. Omawiałem wtedy interesujące moich słuchaczy tematy, jak chociażby – że przywołałem niektóre z nich – równość szans edukacyjnych, niepowodzenia szkolne, zastosowanie nowoczesnych technik i technologii w nauczaniu, model szkoły przyszłości, a niektóre dotyczyły także historii wychowania i myśli pedagogicznej. Zawiera je część trzecia niniejszej publikacji, a miejscem ich ekspozycji były głównie różne uczelnie krajowe lub zagraniczne.

Co mnie skłoniło do napisania tej książki? Z jednej strony, mówiąc najogólniej, chęć przywołania i udokumentowania istotnych w swoim czasie zagadnień edukacyjnych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, a z drugiej – przekonanie, że wiele z tych zagadnień nadal zasługuje na uwagę. Rację bowiem miał profesor Bogdan Nawroczyński, dowodząc, że w naukach o wychowaniu prawie wszystko już powiedziano, ale stosunkowo niewiele zdołano udowodnić zgodnie z wymaganiami współczesnej nauki. Warto zatem, jak sądzę, przypomnieć listę tych zagadnień, spośród których niemało i dzisiaj powinno być nadal badane przez przedstawicieli nie tylko pedagogiki, lecz również pozostałych nauk o wychowaniu. Takie interdyscyplinarne badania mają obecnie bardziej niż kiedykolwiek rację bytu, a porównanie rezultatów dawniejszych badań pedagogicznych ze współczesnymi może okazać się pod wieloma względami wskazane. Ta też myśl była kolejnym impulsem, który mnie skłonił do napisania tej publikacji. Dodatkowo przyczyniło się do tego zainteresowanie, z jakim spotkał się wśród polskich pedagogów wybór moich wywiadów prasowych na tematy pedagogiczne z lat 60. i 70. ubiegłego wieku¹.

Okazało się, że wielu współczesnych czytelników, w tym również adeptów nauk o wychowaniu, niewiele wiedziało o sytuacji polskiego systemu edukacji oraz pedagogiki po drugiej wojnie światowej, a nierzadko ich wiedza nie odzwierciedlała faktycznego stanu rzeczy z tamtych lat. Zdarzało się również, że była deformowana. Istnieją zatem podstawy, aby zakładać, że niniejsza publikacja przybliży czytelnikom edukacyjne realia minionego półwiecza oraz pozwoli im skonfrontować

je z aktualnym stanem polskiego szkolnictwa i nauk o wychowaniu. Tego rodzaju konfrontacja powinna przyczynić się do nakreślenia w miarę wyraźnego i zarazem obiektywnego obrazu tych dróg i bezdroży, jakimi kroczyły polska oświata oraz szkolnictwo wyższe w trudnych dla nich latach powojennej odbudowy i rozbudowy. I jeszcze jedno. Przytoczone w tej książce wykłady powstawały i były wygłaszane w różnych latach, często dość od siebie odległych. W tym samym czasie w niektórych spośród publikowanych przeze mnie rozpraw i artykułów poruszałem identyczne lub zbliżone do siebie pod względem tematycznym kwestie. To sprawiło, że w *Okazjonalnych wykładach pedagogicznych* znalazły się – wskutek interferencji – mniej lub bardziej obszerne wątki wspomnianych rozpraw i artykułów. Nie sądzę, aby pomniejszyło to merytoryczne znaczenie z jednej strony prezentowanych tutaj wykładów, a z drugiej publikacji – eksponowanych wcześniej od nich, a niekiedy równocześnie z nimi.

i

ⁱ Por. M. Kupisiewicz, *Polskie dylematy oświatowe w latach 1970 – 2006. Próba retrospektywnego spojrzenia na podstawie wywiadów prasowych prof. Czesława Kupisiewicza*, Warszawa 2007. ⁱ